

Бібліотечний форум:

історія, теорія і практика

№ 4 (22) 2020

Бібліотека –

Всесвіт у зручному форматі

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДЕНЬ БІБЛІОТЕК – 30 ВЕРЕСНЯ

УКРАЇНСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
БІБЛІОТЕК

Бібліотечний форум:

історія, теорія і практика

Науковий, інформаційний щоквартальний журнал

Засновник – фізична особа
Башун Олена Володимирівна
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 21735 -11635 Р
від 21.12.2015
Заснований у грудні 2015 року,
м. Київ

Головний редактор
Олена Башун, канд. пед. наук

Звертайтеся до редакції:

вул. Бакинська, б. 37, к. 321,
м. Київ, 04086
067-625-36-52, 066-840-97-83
e-mail: olenabashun@gmail.com
Сайт журналу:
<http://www.libraryforum.info>

Журнал

"Бібліотечний форум: історія, теорія і практика"

Передплатний індекс **09923**
Передплатний індекс на CD, off-line,
online **98015**
ISSN 2518-7341

Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр та прізвищ несуть автори матеріалів.
Редакція залишає за собою право літературного редагування і скорочення статей.
Рукописні матеріали не рецензуються і не повертаються.
Редакція не завжди поділяє думку авторів.
За зміст рекламних та інформаційних повідомлень редакція відповідальності не несе.
У разі передруку посилання на журнал
«Бібліотечний форум: історія, теорія і практика» обов'язкове.

© Бібліотечний форум: історія, теорія і практика

Інформаційний партнер журналу –
Українська бібліотечна асоціація

З	Бібліотекознавство	Туровська Л. Сервіс-орієнтована модель обслуговування користувачів у системі бібліотечних наукових комунікацій.....2
М	Законодавче регулювання галузі культури	Іванова М., Білінець Н. Нормативно-правове забезпечення підготовки та підвищення кваліфікації працівників бібліотечної справи.....5
І	Управління бібліотекою. Бібліотечний менеджмент	Візнюк В. Soft skills бібліотечного лідера.....8
С		Коваленко В. Використання тайм-менеджменту в бібліотеці..11
Т	Бібліотечний маркетинг	Бондарчук Я. Елементи бібліотечного маркетингу в діяльності Наукової бібліотеки Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова.....14
З	Бібліотечно-бібліографічні ресурси бібліотек	Левченко Ю. Заборонені книги 20–30-х років ХХ ст. у фонді Наукової бібліотеки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.....17
М	Бібліотечно-бібліографічне обслуговування	Літашова А. Всеукраїнська акція «Тиха вечірка "Good Silent Party"» у контексті інклюзивних бібліотечних тенденцій.....20
І		Маслова М. Бібліографічна діяльність Запорізької ОУНБ під час карантину.....22
С	Мережа бібліотек	Біла Л. Польська медична бібліотека імені Збігнева Реліги – осередок польської медичної книги в Україні.....25
Т		Брага Г. Робота міських бібліотек в умовах карантину.....27
З		Діденко Л. Нотатки про роботу бібліотеки Полтавського університету економіки і торгівлі під час карантину.....29
М		Толокнова К., Базиленко І. Миколаївські бібліотеки для дітей під час карантину: нові можливості та виклики.....31
І		Яременко Н. Чернігівська обласна наукова медична бібліотека – виклик часу пандемія COVID-19.....33
С	Бібліотечна освіта, підвищення кваліфікації	Прокопенко Л. Бібліотечний інсентив-туризм для бібліотекарів.....35
Т	Досвід зарубіжних країн	Терлецька О. Vilniaus Knugu Mugė: об'єктивно і суб'єктивно....40
З	Історичні розвідки бібліотек	Дідусенко Г. Як усе починалося... (до 125-річчя від дня заснування Полтавської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. І. П. Котляревського).....42
М	Ювілеї бібліотек	Бабій Л. Івано-Франківській обласній універсальній науковій бібліотеці імені Івана Франка – 80 років.....47
І		Пилип Я., Цок Л. Науково-технічна бібліотека Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу: минуле та сьогодення (до 60-річчя від дня заснування).....50
С		Шашко Л. Дозвольте зізнатись у любові.....54
Т	Історія книгозбірні в іменах	Чегринець М. Вона хотіла, щоб її почули.....55
З	Вітаємо ювіляра	З команди небайдужих або «Наша перша скрипка».....61
М	Пам'ятаємо	Корінь А. Життя, віддане бібліотечній справі.....62

Soft skills бібліотечного лідера

Статтю присвячено питанню розвитку сучасних професійних якостей бібліотекаря, зокрема особистісних рис з урахуванням лідерських характеристик. Розглянуто ефективність роботи школи молодого бібліотекаря з теми «soft skills» бібліотечного лідера». З'ясовано основні тенденції розвитку «гнучких» навичок бібліотечного лідера.

Сучасне суспільство потребує суттєвих змін у виконанні соціальних функцій бібліотеками, активно впровадження інформаційно-комунікаційних технологій спонукають переглянути вимоги до професійних характеристик бібліотечних кадрів загалом й особистісних якостей бібліотечного фахівця, зокрема. Нині суспільні процеси диктують загальну цифровізацію бібліотечної діяльності, що своєю чергою диктує нові вимоги до компетентностей бібліотечних фахівців. Бібліотеки ефективно запроваджують нові інформаційні технології у всіх напрямках діяльності, однак суттєво важливою складовою забезпечення ефективності всіх бібліотечних процесів є саме бібліотечні лідери, які спроможні організувати, створювати й налаштовувати колектив. Отже, не зважаючи на суцільну цифровізацію бібліотечних процесів, важливим для бібліотечного фахівця є наявність певних особистісних якостей лідера – або «soft skills» бібліотечного лідера.

Об'єктом публікації є роль бібліотечного лідера в контексті ефективної організації діяльності бібліотеки. Предметом – особистісні якості бібліотечного лідера в умовах безперервної самоосвіти. Мета статті – висвітлення значення школи молодого бібліотекаря, а також аналітичний огляд особистісних якостей бібліотечного лідера.

Нині існує науковий доробок вітчизняних та зарубіжних учених щодо перетворення бібліотечного фахівця на «майстра на всі руки». Так, на цю проблематику професійний погляд звертали відомі вчені

Є. Кулик, Е. Мартін, І. Лобузін, О. Сербін, Л. Шедін, В. Шейко, Г. Шемаєва, Т. Ярошенко та інші. Необхідно зазначити, що в наукових публікаціях, на конференціях, круглих столах, семінарах тощо суттєва увага зосереджена на універсальному наборі компетенцій сучасних бібліотекарів.

Нещодавно, в лютому 2020 року ініціативна група молодих бібліотекарів із різних куточків України взяла участь у школі молодого бібліотекаря, яка цього року була присвячена темі «Soft skills бібліотечного лідера». Починаючи з 2014 року засновником такої школи є Молодіжна секція Української бібліотечної асоціації (УБА). До організаторів увійшли: Л. Лугова, віцепрезидент УБА; директорка Львівської обласної бібліотеки для дітей, В. Польова, голова Молодіжної секції УБА; К. Косинська, заступниця голови Молодіжної секції УБА, учений секретар Наукової бібліотеки Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова.

Молоді бібліотекарі навчалися, брали участь у дебатах, тренінгах, прослуховували презентації щодо тематики школи, опановували практичні вміння і навички бібліотечного лідера. Було порушено багато питань щодо набуття лідерських якостей, важливості командної роботи, мотивації до успішної професійної діяльності. Опанування учасниками «soft skills» («гнучких» навичок) проходило у форматі воркшопу, тобто завдяки інтенсивній взаємодії й активності молодих бібліотекарів були отримані актуальні знання й вміння стосовно «гнучких» навичок, креативності,

**Валентина
Візнюк,**

директор бібліотеки
Південноукраїнського
національного
педагогічного
університету
імені К. Д. Ушинського,
м. Одеса, кандидат
педагогічних наук

тайм-менеджменту, емоційного інтелекту, розвитку конструктивного спілкування, мистецтва публічного виступу.

Учасники школи дізнались про важливі складові «гнучких» навичок сучасного бібліотекаря, проаналізували та обговорили проблеми й перспективи набуття таких навичок для професійної діяльності. Було обговорено важливість інформаційно-цифрової грамотності бібліотекаря, зокрема уточнено переваги та ресурси самоосвіти, розглянуто сучасний інструментарій автоматизованої системи для бібліотечної галузі «Копа». Молоді бібліотекарки Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки поділились професійними знаннями та вміннями щодо вживання нового українського правопису, етики ділового спілкування в електронних листах, а також були надані актуальні поради щодо дописів у соціальних мережах. Ефективність такого навчання вбачається в тому, що кожний учасник школи мав змогу поділитися особистісним й професійним досвідом.

Для подальшого вивчення теми, розглянемо термін «soft skills» (гнучкі або м'які навички). Так, О. Чуланова трактує «soft skills» як соціально-трудова характеристика, комплекс знань, умінь, навичок і мотиваційних настанов фахівця у сфері взаємодії між людьми, вміння ефективно керувати своїм часом, переконувати та вести переговори, лідерства, емоційного інтелекту, необхідних для успішного виконання роботи, які відповідають вимогам посади та стратегічним цілям організації, це характеристика потенційної якості, що дозволяє описати практично всі елементи готовності персоналу до ефективної праці в заданій ситуації на робочому місці в трудовому колективі [3].

У педагогічних дослідженнях С. Нестуля визначає, що ключовою метою процесу формування лідерської компетентності майбутніх бакалаврів є формування і розвиток «soft skills» (м'яких, гнучких навичок), що дозволяють бути успішними незалежно від сфери діяльності [8, с. 165].

Епоха інформаційно-комунікаційних технологій вимагає нового підходу до формування професійних і особистісних навичок бібліотекаря, отже «soft skills» ви-

значається як сукупність міжособистісних людських, соціальних і комунікативних навичок й рис характеру, мотивацій, професійних рис, а також наявність емоційного інтелекту особистості [14].

З огляду на аналіз досліджень, необхідно виділити такий комплекс «soft skills» («гнучких» навичок) бібліотекаря: комунікація – вміння говорити, писати, презентувати, слухати; етичні якості – ввічливість, діловий етикет, доброзичливість, приязність; гнучкість – адаптованість, готовність до змін, освіта впродовж життя; міжособистісні навички – почуття гумору, співпереживання, самоконтроль, доброзичливість, терплячість, товариськість, толерантність; позитивне ставлення – оптимізм, захоплення, впевненість; професіоналізм (діловитість) – охайний зовнішній вигляд, готовність до професійної діяльності; відповідальність – надійність, винахідливість, сумлінність; колективна робота – співпраця з кожним членом команди, підтримка, значущість кожного.

Необхідно зазначити, що професійна діяльність є значною частиною життя майже для кожної людини, що згодом формує звички, темперамент і стиль спілкування фахівця. Особливо це стосується бібліотекарів, оскільки їх фахова діяльність вимагає якісного виконання професійних обов'язків, які майже завжди пов'язані зі спілкуванням з людьми, значним інформаційно-комунікаційним навантаженням та ненормованим робочим днем.

Дослідивши сучасну наукову літературу і беручи до уваги стрімкі зміни в діяльності бібліотекаря, вважаємо, що, окрім загальних професійних важливих якостей, сучасний бібліотечний фахівець має володіти ще й особистісними лідерськими якостями. Як стверджує А. Іцхак, для ефективної роботи компанії усі члени команди повинні мати певні лідерські якості – принаймні на мінімальному рівні, потрібному, щоб інтегрувати відділ чи провести зустріч [4, с. 220].

Розглянемо детальніше такі поняття як «лідер» і «лідерство». У довідкових джерелах тлумачиться, що «лідер – це той, хто стоїть на чолі соціально-політичної організації; вождь, керівник [1, с. 617]. У психології, лідер – це член соціальної

групи, чий авторитет, влада і повноваження добровільно визнаються іншими членами групи, які готові бути йому підпорядкованими та йти за ним [7, с. 235].

Термін «лідерство» (від англ. leader – ведучий, керівник) розуміють як, один із механізмів інтеграції групової діяльності, коли індивід або частина соціальної групи виконує роль лідера, тобто об'єднує, спрямовує дії всієї групи, яка очікує, приймає та підтримує його дії [10, с. 313].

С. Максименко, досліджуючи проблему лідерства особистості, розуміє поняття «лідерство» як процес організації й керування малою соціальною групою, який сприяє досягненню спільної групової мети в мінімальні терміни з максимальним ефектом, детермінований панивними в суспільстві соціальними відносинами [6, с. 28–29].

Отже, вважаємо, що наявність лідерських якостей у бібліотекаря сприятиме налагодженню ефективним взаємовідносинам як у колективі, так і з користувачами; скерує на постійне самовдосконалення і самоосвіту; забезпечить нейтралізацію конфліктних ситуацій у професійній діяльності; допоможе якісно вирішувати складні завдання в напруженій емоційній ситуації.

До узагальнених ознак особистості керівника-лідера відносяться: здатність сприймати загальні потреби й проблеми керованого колективу; здатність бути організатором спільної діяльності; чуйність і проникливість, довіра до людей; представницькі схильності; емоційно-психологічний вплив; оптимізм [6, с. 32–33].

Також необхідно зазначити, що наявність емоційного інтелекту є важливою складовою особистісних якостей бібліотечного лідера, оскільки «хороший лідер повинен відчувати, а не лише думати, аналізувати та раціоналізувати. Він повинен спробувати більше зрозуміти серцем, ніж розумом [4, с. 226].

Відповідно до нормативних документів діяльність бібліотеки підпорядкована певному керівництву. Призначений керівник, може бути також і лідером у колективі, однак між ними є певна схожість й деякі відмінності. Спільними рисами керівника і лідера можна вважати такі: значний вплив у групі, що здійснюється різними засобами;

координаційна роль, а саме організація фахової діяльності колективу.

Відмінність в діях і повноваженнях керівника і лідера вбачається в такому: дотримання субординації у відносинах, які чітко регламентовані для керівника та не передбачені для лідера; керівника призначають офіційно, а лідер формується стихійно; в керівника є регламентовані права й обов'язки, а лідер може їх не мати; керівник здійснює представництво свого колективу в зовнішніх відносинах, а лідер обмежений переважно відносинами в групі; керівництво є більш стабільнішим явищем, ніж лідерство – змінним (висування лідера залежить від вподобань групи); здебільшого керівник приймає рішення обдуманно, зважаючи на всі можливі наслідки, які не обов'язково мають вплив у цій групі або установі, тоді як лідер здебільшого приймає рішення, які стосуються переважно групової діяльності [9, с. 168].

Необхідно зазначити, що в керівника й лідера є багато схожих особистісних якостей та призначень, проте існують відмінності. Влада в керівника і лідера базується на різних джерелах – керівника назначено на посаду, а лідера – обирає колектив. Особистісні якості керівника є ширшими, з огляду

на те, що є поєднанням якостей керівника і лідера. Керівник, який володіє якостями лідера, з метою впровадження змін в організації може здійснювати вплив на учасників, а група буде працювати як єдиний колектив. Керівник, будучи лідером, – є людиною, що володіє етичними якостями, з повагою ставиться до колективу, а це, своєю чергою, дає можливість керівникові впливати на самоорганізацію колективу, поєднуючи інтереси його членів. Лідерські якості керівника сприяють розв'язанню конфліктних ситуацій та підвищують згуртованість колективу, роблять відносини в колективі більш гармонійними [2].

Зазначимо, що дискусійним питанням є вродженість або надбання лідерських якостей. Деякі вчені зазначають, що: лідером потрібно народитись. Інші – переконані в тому, що лідерські якості можуть бути набутими. З огляду на специфіку професійної діяльності виділяють певний набір лідерських якостей, однак універсального переліку цих якостей немає. До лідерських якостей включають: авторитетність, активність, відповідальність, вимогливість, витривалість, винахідливість, ініціативність, інтелект, компетентність, комунікабельність, критичність, надійність, незалеж-

ність, оптимізм, повага до інших, творчість тощо [2].

Отже, вважаємо, що особистісні якості бібліотечного лідера включають сукупність «soft skills» («гнучких» навичок), що допомагають бібліотекарю розуміти і втілювати інтереси колективу й активно впливати на нього, орієнтуватися в тенденціях інформаційно-комунікаційних технологій й планувати нові бібліотечні послуги.

Таким чином, оскільки професійна діяльність бібліотечного лідера має бути спрямована на ефективну організацію і керівництво бібліотечною командою, що має на меті задовольнити сучасні потреби користувача, тому наявність лише фахових знань, умінь і навичок не є достатніми для реалізації якісної діяльності бібліотеки.

Нині бібліотечні фахівці мають орієнтуватись в інформаційних потребах своїх користувачів і вміти швидко задовольняти ці потреби, а також вдосконалювати і планувати нові інформаційно-бібліотечні послуги. Як відомо, потреби користувача постійно змінюються – бібліотекар має вміти адаптуватись до будь-якої ситуації.

Список літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [голов. ред. В. Т. Бусел]. – Київ : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Візнюк В. В. Формування професійної надійності майбутніх керівників навчальних закладів в умовах магістратури : дис. ... канд. з пед. наук : 13.00.04 / В. В. Візнюк; наук. кер. А. Ф. Линенко; ДЗ «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського». – Одеса, 2017. – 268 с.
3. Ивонина А. И. Современные направления теоретических и методических разработок в области управления: роль soft skills и hard skills в профессиональном и карьерном развитии сотрудников [Электронный ресурс] / А. И. Ивонина, О. Л. Чуланова, Ю. М. Давлетшина // Интернет-журнал «Науковедение». – 2017. – Т. 9. – № 1. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-napravleniya-teoreticheskikh-i-metodicheskikh-razrabotok-v-oblasti-upravleniya-rol-soft-skills-i-hard-skills-v-professionalnom/viewer>.
4. Іцхак А. Ідеальний керівник. Чому ним неможливо стати / пер. з англ. С. Опанська. – Київ : Наш формат, 2017. – 288 с.
5. Лобузин І. В. Цифрові бібліотекарі доби е-науки та семантичних веб-технологій / І. В. Лобузин // Бібліотечний вісник. – 2019 – № 6 (254). – С. 19-24.
6. Максименко С. Д. Лідерство як функція професійної психологічної компетентності особистості / С. Д. Максименко // Педагогіка і психологія. – 2014. – № 3. – С. 28-33.
7. Мучински П. Психология. Профессия. Карьера. / Пол Мучински. – 7-е изд. – СПб. : Питер, 2004. – 538 с.
8. Нестуля С. І. Компонент «ресурсно-орієнтоване навчання» дидактичної системи формування лідерської компетентності майбутніх бакалаврів з менеджменту / С. І. Нестуля // Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки. – 2019. – Вип. 2. – С. 163-169.
9. Орбан-Лембрик Л. Е. Психология управления : навч. посіб. / Л. Е. Орбан-Лембрик. – 2-ге вид., доп. – Київ : Академвидав, 2010. – 544 с.
10. Философский энциклопедический словарь / [Гл. редакция: Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов]. – Москва : Сов. энциклопедия, 1983. – 840 с.
11. Шейко В. М. Підготовка нової генерації бібліотечних фахівців: стан та перспективи / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарченко // Вісник Книжкової палати. – 1999. – № 4. – С. 19-21.
12. Шемаєва Г. В. Інноваційна модель бібліотечної освіти: перспективи реалізації / Г. В. Шемаєва // Вісник Харківської державної академії культури. Спецвипуск 40 : зб. наук. пр. – Харків : ХДАК, 2013. – С. 43-49.
13. Kaatrakoski Heli&Lahikainen Johanna "What We Do Every Day Is Impossible": Managing Change by Developing a Knotworking Culture in an Academic Library. The Journal of Academic Librarianship [Electronic resource] / Kaatrakoski Heli&Lahikainen Johanna. – 2016. – № 42 (5). – P. 515-521. DOI:10.1016/j.jalib.2016.06.001.
14. Machendranath D. et al. Professional Skills and SoftSkills for LIS Professional in ICT Era. Qualitative and Quantitative Methods in Libraries, [S. l.] [Electronic resource] / Machendranath D. et al. – 2019. – V. 7. – № 1. – P. 147-160. Available at: <http://iqqmi-journal.net/index.php/iqqmi/article/view/464>.